

О. Забродіна,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗУПИНЕННЯ ВИПЛАТИ ПЕНСІЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ

Згідно зі ст. 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Останнім часом складається вкрай негативна практика часто безпідставного зупинення виплати пенсій особам, що є тимчасово переміщеними в розумінні Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». При цьому навіть за умови поновлення таких виплат, пенсії, які не були виплачені внаслідок зупинення, відділення Пенсійного фонду по всій Україні відмовляються виплачувати з посиланням на те, що такі виплати будуть здійснені після прийняття окремого порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України, як це передбачено Постановою КМУ від 08 червня 2016 р.

№ 365 зі змінами, внесеними Постановою КМУ від 25.04.2018 р. № 335. Однак указані посилання грубо порушують чинне законодавство України, внаслідок чого неправомірно порушуються права та законні інтереси пенсіонерів.

Питанням належного соціального захисту внутрішньо переміщених осіб займаються чимало сучасних науковців, серед яких варто згадати В.П. Антонюк, Е.М. Бовкун, О. Бережнюк, О.О. Іляшко, О.П. Лішик, О. Перепелюкова, А. Солодько та інших учених.

Мета статті полягає в дослідженні проблем зупинення виплати пенсій та їх невиплати після поновлення внутрішньо переміщеним особам в Україні.

Завданням поданого матеріалу по вибраній проблемі є визначення основних засад пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, аналіз підстав та порядку зупинення виплат та дотримання при цьому законних прав та інтересів таких осіб.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пенсія – це щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її особою з інвалідністю, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених цим Законом.

Відповідно до ст. 3 Конституції України, найвищою соціальною цінністю

грошового утримання), довічних державних стипендій, усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, матеріального забезпечення, надання соціальних послуг, субсидій та пільг за рахунок коштів державного бюджету та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування внутрішньо переміщеним особам здійснюються за місцем перебування таких осіб на обліку, що підтверджується довідкою, виданою згідно з Порядком оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509.

Виплата (продовження виплати) пенсій (щомісячного довічного грошового утримання), довічних державних стипендій, усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, матеріального забезпечення (далі – соціальні виплати), що призначені зазначеним особам, проводиться через рахунки та мережу установ і пристроїв публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» з можливістю отримання готівкових коштів і проведення безготівкових операцій через мережу установ і пристроїв будь-яких банків тільки на території, де органи державної влади здійснюють свої повноваження.

П. 6 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 509, передбачено, що довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи діє безстроково, крім випадків, передбачених ст. 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Приписами даної статті визначено, що підставою для скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб є обставини, за яких внутрішньо переміщена особа:

– подала заяву про відмову від довідки;

– скоїла злочин: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; терористичний акт; втягнення у вчинення терористичного акту; публічні заклики до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи терористичної організації; сприяння вчиненню терористичного акту; фінансування тероризму; здійснення геноциду, злочину проти людяності або військового злочину;

– повернулася до покинутого місця постійного проживання;

– виїхала на постійне місце проживання за кордон;

– подала завідомо недостовірні відомості.

Згідно зі ст. 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 1 Додаткового протоколу до Конвенції кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права. Положеннями ст. 14 Конвенції регламентовано, що користування правами та свободами, визнаними Конвенцією, має бути забезпечено без дискримінації за будь-якою ознакою.

Відповідно до ч. 2 ст. 46 Закону № 1058 «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» нараховані суми пенсії, не отримані з вини органу, що призначає і виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком з нарахуванням компенсації втрати частини доходів.

Відповідно до Порядку здійснення контролю за проведенням соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам за місцем їх фактичного проживання/перебування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України

від 08.06.2016 р. № 365 визначається механізм здійснення контролю за проведенням виплати внутрішньо переміщеним особам за місцем їх фактичного проживання/перебування незалежно від факту реєстрації місця проживання/перебування пенсій (шомісячного довічного грошового утримання), довічних державних стипендій, усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, матеріального забезпечення, надання соціальних послуг, субсидій та пільг за рахунок коштів державного бюджету та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Згідно з п. 12 вказаного Порядку визначаються підстави для припинення соціальних виплат, а саме:

- підстави, передбачені законодавством щодо умов призначення відповідного виду соціальної виплати;
- отримання рекомендацій Мінфіну щодо фактів, виявлених під час здійснення верифікації соціальних виплат;
- встановлення факту відсутності внутрішньо переміщеної особи за фактичним місцем проживання/перебування згідно з актом обстеження матеріально-побутових умов сім'ї;
- скасування довідки внутрішньо переміщеної особи з підстав, визначених ст. 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;
- отримання інформації від Держприкордонслужби, МВС, СБУ, Мінфіну, Національної поліції, ДМС, Держфінінспекції, Держаудитслужби та інших органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Виходячи з вищевикладеного, право внутрішньо переміщеної особи на отримання пенсії є беззаперечним, і забезпечення цього права становить суть взятих на себе державою зобов'язань.

Відповідно, ознайомлюючись із судовою практикою щодо вказаної категорії справ, як правило, відділення Пенсійного фонду взагалі не мають жодних належних доказів на підтвердження наявності підстав для

припинення виплати пенсії, адже, як вже зазначалося, припинення виплати пенсії можливе лише за умови прийняття пенсійним органом відповідного рішення і лише з підстав, визначених статтею 49 Закону № 1058-IV.

Стосовно посилок Пенсійного фонду України, що належні пенсійні виплати будуть здійснені виключно після прийняття окремого порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України, як це передбачено Постановою КМУ від 08.06.2016 р. № 365 зі змінами, внесеними Постановою КМУ від 25.04.2018 р. № 335, такі посилення неправомірні з огляду на таке.

Згідно з Конституцією України Кабінет Міністрів України не наділений правом вирішувати питання, які належать до виключної компетенції Верховної Ради України, так само як і приймати правові акти, які підміняють або суперечать законам України.

Більше того, зазначена Постанова не є законом, а тому як підзаконний нормативно-правовий акт не може обмежувати чи/або звужувати права громадян, які встановлені нормативно-правовими актами вищої юридичної сили.

Рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Суханов та Ільченко проти України» встановлено, що зменшення розміру або припинення виплати належним чином установлені соціальної допомоги може становити втручання у право власності.

Таким чином, як свідчить практика, будь-які безпідставні зупинення внутрішньо переміщеним особам виплати пенсії та безпідставна їх невивплата після поновлення є грубим порушенням їхніх прав та законних інтересів, які підлягають відновленню в повному обсязі зі стягненням усіх невивплачених сум та відшкодуванням моральної шкоди таким особам.

Стаття присвячена актуальним проблемам соціального захисту внутрішньо переміщених осіб під час нарахування та виплати пенсій.

Автором проаналізовано загальні підстави зупинення таких виплат та підстави їх поновлення, оскарження таких дій представників Пенсійного фонду України, а також досліджені найпоширеніші проблеми реалізації права внутрішньо переміщених осіб на отримання пенсії як виплати, заслуженої попередньою працею, і яка є однією з форм соціального захисту. Відповідно до ч. 4 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Отже, порядок обміну та підтвердження інформації між державними органами з приводу встановлення зв'язків та взаємодії органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України, і є обов'язком безпосередньо таких державних органів.

Проаналізована відповідна судова практика з даної проблематики та зроблені пропозиції щодо спрощення здійснення та захисту соціальних прав вимушених переселенців. Згідно зі ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

При цьому згідно з ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Отже, Пенсійний фонд України у своїй діяльності зобов'язаний діяти лише у встановлений законом спосіб, суворо дотримуючись як прав, так і законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, пенсія, соціальні права, соціальні виплати, соціальний захист.

Zabrodina O. Current issues of discontinued payment of pensions to internal displaced persons

The article deals with topical problems of social protection of internally displaced persons during the accrual and payment of pensions, the author analyzes the general reasons for suspension of such payments and grounds for their renewal, the appeal of such actions by representatives of the Pension Fund of Ukraine, as well as explores the most common problems of exercising the right of internally displaced persons to receive pensions. benefits earned by previous work and which is a form of social protection. Pursuant to Part 4 of Article 9 of the Law of Ukraine "On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine" bodies (officials) established in a

temporarily occupied territory are allowed solely for the purpose of securing the national interests of Ukraine, protecting the rights and freedoms of Ukrainian citizens, fulfilling international treaties, agreeing to obligations the nature of which was provided by the Verkhovna Rada of Ukraine, facilitating the restoration within the temporarily occupied territory of the constitutional order of Ukraine.

Therefore, the procedure for the exchange and confirmation of information between state bodies concerning the establishment of relations and interaction of state authorities of Ukraine, their officials, local self-government bodies and their officials with illegal bodies (officials) established in a temporarily occupied territory is allowed for the purpose of securing the national interests of Ukraine, protecting the rights and freedoms of Ukrainian citizens, fulfilling international treaties, the consent of which was rendered compulsory by the Verkhovna Rada of Ukraine, assistance from the restoration within the temporarily occupied territory of the constitutional system of Ukraine, and is the responsibility of such state bodies directly.

Relevant jurisprudence on the subject has been analyzed and proposals have been made to simplify the exercise and protection of the social rights of displaced persons. According to Art. 55 of the Constitution of Ukraine, the rights and freedoms of a person and a citizen are protected by a court, everyone is guaranteed the right to appeal in court the decisions, actions or omissions of state authorities, local self-government bodies, officials and officials. However, according to Part 2 of Arti-

cle 19 of the Constitution of Ukraine, state authorities, local self-government bodies, their officials are obliged to act only on the basis, within the powers and in the manner provided by the Constitution and laws of Ukraine.

Therefore, the Pension Fund of Ukraine in its activities is obliged to act only in the manner prescribed by law, and strictly respecting the rights of such legitimate interests of internally displaced persons, in particular.

Key words: internally displaced persons, pension, social rights, social benefits, social protection.

Література

1. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 р. № 365. Урядовий кур'єр. 2016. 11 черв. № 111.

2. Перепелюкова О. Вирішення нагальних проблем внутрішньо переміщених осіб. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2015. № 6. С. 110–116.

3. Права внутрішньо переміщених осіб. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-vnutrishno-peremischenyh-osib>

4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII. Голос України. 2014. 26 квіт. № 83.

5. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.04.2018 р. по справі № 804/1783/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73559105> (дата звернення: 04.04.2019).

6. Солодзько А., Доронюк Т. Захист соціально-економічних прав внутрішньо переміщених осіб: першочергові завдання для України. URL: <http://www.cedos.org.ua/-system/attachments/files>

